

України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 02.04.2018).

3. Про Регламент Верховної Ради України : закон України від 10.02.2010 № 1861-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17> (дата звернення: 02.04.2018).

Одержано 16.04.2018

УДК 343.98

Денис Вікторович Андрєєв,

*аспірант Харківського національного університету
внутрішніх справ*

ЗАТРИМАННЯ ПІДОЗРЮВАНОГО ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ

Питанням затримання особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення, приділяли увагу В. П. Бахін, Ю. В. Баулін, О. І. Білоусов, Ю. М. Грошевий, В. Л. Грохольський, М. А. Погорецький, І. В. Сервецький, С. М. Смоков, І. М. Бацько, О. І. Білоусов, П. М. Білий, Є. І. Макаренко, В. Ю. Мельников, В. О. Малярова, С. В. Слінько, В. М. Тertiшник, А. К. Чернова та інші вчені. В аспекті нашого дослідження проблема затримання особи, яка причетна до незаконного обігу зброї, вимагає подальшого вивчення.

Погляди вітчизняних та зарубіжних дослідників на сутність затримання підозрюваного розходяться: одні науковці розглядають затримання як різновид слідчих (розшукових) дій, інші тільки як процесуальний захід з обмеження свободи особи. На нашу думку слід відрізнити затримання підозрюваного на гарячому (ст. 208 КПК України – далі КПК) від затримання особи як заходу забезпечення кримінального провадження (ст. 131 КПК), як тимчасового запобіжного заходу, застосовуваного до підозрюваної особи (ст. 176 КПК), як заходу з метою приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу (ст. 188 КПК), як засіб обмеження вільного пересування через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення (ст. 12 КПК), як результату розшуку підозрюваного, який переховується від органів слідства або суду (ст. 280 КПК).

Ми вважаємо, що мають рацію ті правники, які розглядають затримання на гарячому як засіб припинення злочинної діяльності та як спосіб закріплення слідів злочину [1, с. 304; 2, с. 164; 3, с. 34 та ін.]. Важко переоцінити роль затримання на гарячому для доказування в конкретному кримінальному провадженні, особливо коли воно супроводжується раптовим фізичним захопленням підозрюваної особи і подальшим проведенням невідкладних слідчих (розшукових) дій, таких як огляд місця події, обшук затриманої особи, освідування, огляд речей. Такого роду затримання є дієвим засобом створення умов для отримання доказів та викриття особи, яка вчинила злочин.

У структурі затримання на гарячому фахівці виділяють наступні етапи: прийняття рішення про затримання особи та підготовка до затримання; безпосереднє фізичне захоплення особи; примусова доставка (транспортування, супровід) до уповноваженої службової особи або органу досудового розслідування; тримання особи в приміщенні органу досудового розслідування протягом певного часу до його звільнення або обрання щодо нього запобіжного заходу [4, с. 125; 5, с. 44].

Аналіз слідчої практики показав, що залежно від слідчих ситуацій можна виділити наступні види затримання злочинців на гарячому:

«Затримання на гарячому без попередньої підготовки»:

– «непередбачене затримання» під час проведення рутинних чергових заходів правоохоронними органами;

– «затримання під час переслідування по гарячих слідах», коли злочинець переслідується безпосередньо після вчинення злочину із застосуванням зброї.

«Затримання на гарячому з попередньою підготовкою»:

– «затримання особи під час транспортування зброї», коли здійснюється контрольована поставка;

– «затримання збувальника зброї» під час проведення оперативної закупівлі;

– «затримання вимагача зброї» під час передачі зброї вимагачу;

– «затримання особи, яка ховала зброю» після засідки біля схованки.

Розглянемо наведені види затримання докладніше.

«Непередбачене затримання».

Відбувається при безпосередньому виявленні злочину нарядами патрульно-постової служби поліції, прикордонниками та працівниками інших підрозділів, які виконують свої функції з охорони громадського порядку і громадської безпеки. Відповідно до ст. 23, 37, 42–43 Закону України «Про Національну поліцію» для покладених на поліцейських обов'язків вони можуть застосовувати заходи примусу для забезпечення припинення правопорушення, переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення та чинить злісну непокору законній вимоги або намагається втекти, доставляти затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні правопорушення [6].

«Затримання під час переслідування по гарячих слідах».

Затримання має місце в ситуації, коли зброя застосована, злочинець перебуває на місці події, але найбільш часто – зник. Затриманню передують дослідження обставин події, встановлення властивостей злочинця або його слідів, подальший пошук і захоплення. Як правило, початком дій є отримання черговою частиною органу внутрішніх справ повідомлення про скоєний злочин. У літературі виокремлюють такі ситуації переслідування: а) безпосереднє; б) за прикметами зовнішності в напрямках зазначених очевидцями і іншими свідками; в) по слідах [7, с. 22]. Перша ситуація переслідування виникає при виявленні злочинця на місці події в момент вчинення злочину, або безпосередньо після нього. У даній ситуації переслідування починається при безпосередньому зоровому сприйнятті злочинця співробітниками поліції. Друга ситуація виникає, коли злочинець знаходиться поза полем зору оперативної групи, але в результаті переслідування його можна наздогнати. В даному випадку надзвичайно важливо точне з'ясування прикмет зовнішності злочинця та його одягу. В третій ситуації можливість переслідування злочинця по залишених ним матеріальних слідах безпосередньо оперативними працівниками обмежена. Для цього злочинець повинен рухатися повільно і залишати чіткі, ясно видимі сліди на протязі всього шляху прямування, що в реальній обстановці практично не зустрічається.

«Затримання на гарячому з попередньою підготовкою».

Тактичні операції цієї групи є результатом заздалегідь проведених слідчих (розшукових) дій та організаційних заходів, які

проводяться в певній послідовності з метою досягнення однієї мети називаються тактичною операцією [8, с. 219]. Загальна схема тактичних операцій блоку «Затримання на гарячому з попередньою підготовкою» включає три етапи.

I етап. Підготовка тактичної операції складається із таких стадій:

1) збір та аналіз інформації щодо факту незаконного обігу зброї, осіб, які його вчинили, і умовах майбутнього захоплення. Під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів великий обсяг інформації, що стосується даної тактичної операції, отримують шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій, яким треба віддати перевагу щоб уникнути зриву всієї операції;

2) планування операції: підбір учасників тактичної операції, матеріально-технічне забезпечення, вибір місця, часу, способів (тактичних прийомів) проведення;

3) підготовка предметів, призначених для передачі злочинцю, а також технічних засобів фіксації і зв'язку;

4) інструктаж учасників операції. До відома кожного з учасників операції доводиться хто і які засоби захисту, озброєння, зв'язку повинен мати, які вони повинні виконувати функції та конкретні дії.

II етап. Захоплення злочинця на гарячому.

1) таємне, непомітне прибуття групи захоплення на місце затримання;

2) здійснення безпосереднього фізичного захоплення особи, основним тактичним прийомом якого є фактор раптовості.

III етап. Закріплення результатів операції.

Відомості про обставини затримання підозрюваного, щоб уникнути їх втрати або спотворення, слід фіксувати негайно, не чекаючи його доставки в підрозділ поліції. Видається, що законодавець цілком обґрунтовано пішов по шляху документального оформлення затримання підозрюваного у вигляді єдиного документа – протоколу затримання (ст. 208 КПК), в якому передбачено як вказівку підстав і мотивів затримання, так і опис фактичних обставин затримання на ряду з результатами особистого обшуку. Відразу ж після здійснення фізичного захоплення слідчий повинен приступити до проведення низки невідкладних

слідчих (розшукових) дій, спрямованих на виявлення і фіксацію слідів злочину і предметів – речових доказів. Безпосередньо на місці затримання проводяться:

- огляд місця події тобто місця затримання (ст. 237 КПК);
- особистий обшук затриманого, «покупця» (ст. 208, 223, 236 КПК);
- освідування затриманого (ст. 241 КПК), огляд одягу підозрюваного (ст. 237).

Наступними діями, що проводяться слідчим, є:

- огляд вилучених у підозрюваного (або в ході огляду місця події) та у «покупця» зброї, грошей, аудіо- або відеотехніки (ст. 237 КПК);

- обшуки за місцем проживання і роботи підозрюваного (ст. 234–236 КПК);

- допит підозрюваного (ст. 224 КПК);;

- допити свідків, у тому числі осіб, в присутності яких позначалися і вручалися грошові кошти «покупцеві», а також у присутності яких були виявлено зброю у «покупця» і гроші у продавця зброї (ст. 225 КПК);

- призначення судових експертиз для ідентифікації затриманого за вилученими слідами: дактилоскопічної; лінгвістичної усного мовлення; аудіо-відеозаписи; зброї та слідів і обставин її використання; портретної; вибухотехнічної; матеріалів, речовин та виробів; генетичної (ст. 242–244 КПК).

Виходячи з аналізу перерахованого комплексу слідчих (розшукових) дій вбачається, що протокол затримання, передбачений ст. 208 КПК, є далеко не єдиним засобом фіксації ходу і результатів проведення тактичної операції. Крім протоколу затримання, відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, хід і результати затримання фіксуються в протоколах гласних та негласних слідчих (розшукових) дій, що проводяться безпосередньо після фізичного захоплення особи (огляду, обшуку, освідування); в додатках до вказаних вище протоколів, зокрема аудіо-, відеозаписів процесу підготовки, затримання та фіксації тактичної операції.

Список бібліографічних посилань

1. Макаренко Є. І. Щодо мети затримання підозрюваного у вчиненні злочину. *Право і суспільство*. 2013. № 6. С. 302–306.

2. Тертышник В. М., Слинько С. В. Теория доказательств : учеб. пособие. Харьков : Арсис, 1998. 256 с.
3. Образцов В. А. Выявление и изобличение преступника : учеб. пособие. М. : Юрист, 1997. 336 с.
4. Бандурка С. А., Слинько С. В. Расследование преступлений (уголовно-процессуальные проблемы). Харьков : Основа, 2000. 232 с.
5. Герашенко А. О задержании лица, подозреваемого в совершении уголовного правонарушения. *Legea si viata*. 2017. № 12/2. С. 42–46.
6. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
7. Федоров Ю. Д. Использование результатов осмотра места происшествия для принятия оперативно-розыскных мер. Ташкент : ТВШ МВД СССР, 1972. 28 с.
8. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия. М. : Мегатрон-XXI, 2000. 334 с.

Одержано 17.04.2018

УДК 342.9

Валерій Володимирович Береза,

*аспірант Харківського національного університету
внутрішніх справ*

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ ЯК ОБ'ЄКТА ПРОТИДІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕПАРТАМЕНТУ КІБЕРПОЛІЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Сучасні виклики і загрози, перш за все гібридні, обумовлені впливом комплексу соціально-демографічних, економічних, політичних, правових, психологічних і технологічних чинників, вимагають системного реагування, адекватної трансформації органів публічної влади, зокрема правоохоронних органів, серед яких чільне місце відводиться Національній поліції України. Роль останньої полягає у створенні умов розвитку безпечного середовища життєдіяльності, як основи безпеки на території України. Станом на сьогодні, основні сподівання щодо забезпечення безпеки сучасного кіберпростору покладається на Департаменту кіберполіції Національної поліції України як міжрегіональний територіальний орган зі статусом юридичної особи публічного права, який покликаний протидіяти кіберзлочинності.